

CSENDES ÁRAMLAT

Nagy B. István Munkácsy-díjas festőművész emlékére rendezett kiállítást a Magyar Művészeti Akadémia, amelyet szeptember végéig látogathatott a nagyközönség a Pesti Vigadóban. Nagy B., aki nemcsak festőművészként, hanem művészetoktatóként is a kortárs magyar képzőművészet meghatározó egyéniségének számított, önéletrajzi visszaemlékezésében így írt első képi élményéről: „Egyszer kisgyerekkoromban kukoricaszemeket dobáltam a levegőbe, hogy az ég kék háttére előtt gyönyörködhessem a szép sárga szemekben. Évtizedekkel később megtudtam, hogy ez a művelet a színek viszonyának, valamint a tárgy és a háttér problematikájának a tanulmányozása volt.” A kiállítást szakavatott megnyitó gondolataival Wehner Tibor művészettörténész ajánlotta az érdeklődők figyelmébe.

WEHNER TIBOR

Szárnyalás és zuhanás

Nagy B. István

ismerték fel, hogy milyen nagy festő, aztán 2008-ban, halála után két évvel Földi Péter festőművész egri megnyitóbeszédében is minden különösebb visszhang nélkül avatta nemzeti festővé, akinek képei „szentképek”, mert „látható és tapintható bennük az a belső remegés, amellyel szinte sóvárgunk az ég felé”. Sajnos napjainkban is nagyon kevesen tudják, hogy milyen nagy, milyen különös festészetet teremtett művész volt: jómagam is, aki e szakterületre figyeltem, elmulasztottam felismerni nagyságát és jelentőségét, aztán hat évvel ezelőtt, 2012-ben megrendületen álltam az egri Kepes Intézetben rendezett emlékkiállításánál képei előtt, súlyos felismerésekre kényszerülve. És most itt, a Vigadó Galériában közönség elé tart, a legjelentősebb műcsoportokat felvonultató tárlaton sem értjük: hogyan lehetséges az, hogy a mértékadó művészettörténeti összefoglalások meg sem említik a nevét? Hogyan lehetséges, hogy a Magyar Iparművészeti Főiskolán Ferenczy Noémi, a Magyar Képzőművészeti Főiskolán Szőnyi István és Bernáth Aurél egykori növendéke csaknem fél évszázadot átfogó, elhivatott művészetpedagógiai tevékenységet is felölelő munkásságáról a megszokott adatsorok mellett a kortárs művészeti lexikon is csak néhány kurta mondatot közöl?

No, persze, könnyen meglelhetjük a súlyos hiányokat keltő okokat: nem akármilyen fél évszázad volt ez, és nem akármilyen időket élünk napjainkban sem. Nagy B. István a XX. század második és harmadik harmadában és az ezredfordulót követő néhány esztendőben élt és dolgozott a nehéz történelmi béklyókkal és viszontagságokkal sújtott Magyarországon, annak is elsősorban a vidéki, a kisvárosi régióiban. Gyermekkorát a második világháborús évek árnyékolták be, művészeti tanulmányainak időszakát az úgynevezett sötét ötvenes években élte meg – a tragikus '56-os forradalom leverésének évében szerezte meg első művész-diplomáját –, és festőként a konszolidált szocializmus első évtizedében,

Nagy B. István kiállításának megnyitója

(Elhangzott 2018. augusztus 16-án a Vigadó Galéria kiállítótermében.)

Szárnyalás. Zuhanás. Kemény szembesítés. Végtelen tér. Színképrázat. Ha egyáltalán fogalmi úton megközelíthető a művészet, talán e fogalmak sűrítik magukba leginkább Nagy B. István festészetének lényegét.

Fellapozva a magyar művészettörténet közelmúltjának lapjait fantasztikus kincsekre bukkanhatunk. Alig-alig ismert művésznevek sora tárul elénk, s a nevek mögött súlyos, ér-

tékekben gazdag életművek rejteznek, amelyeket csak néha, és mintha csak a véletlennek sodornának a művészeti nyilvánosság fórumaira. Most is egy különös, karakteresen önálló, mondhatnánk: egyedülálló alkotói koncepciót és művészi szemléletet, különleges alkotómódszert tükrözőtető oeuvre világába kaphatunk bepillantást; a múlt század ötvenes-hatvanas évtized fordulójára és az új évezred első évtizede között dolgozott Nagy B. István festőművész életművébe. Még – vagy már – életében is csak nagyon kevesen

Enteriőr a Vigadóban

a hatvanas években jelentkezett, majd pedig festői életművét a legvidámabb kelet-európai barakkban berendezett ingatag viszonyok, a puha magyar diktatúra díszletei és kulisszái között bontakoztathatta ki. A magabiztosan létezőnek kinyilvánított, de egyre gyengülőbbnek bizonyuló, majd végelgyengülő szocializmus 1989–1990-ben váratlanul lezárult: ekkor Nagy B. István ötvenhét esztendő, és már az *El Greco-parafrazisok*-on dolgozik, és még tizenhat szabad, de a múlt-koloncait hurcoló rendszervisszaváltó év adatik meg számára festői céljai beteljesítésére. Rendkívül érdekes, és a festői életmű lényegi jellemvonásaként jelölhető meg, hogy e történelmi-politikai fordulatok, ezek a kényszerűen mélyen átélt determináns folyamatok és jelenségek közvetlen formában nem jelennek meg Nagy B. István művein. Nincsenek sem a tematikában, sem a motívumokban, sem a stílusjegyekben kapcsolódások, nem lelhető meg direkt utalások, minden összefüggés, minden felismerés, minden üzenet csak a művek mélyrétegeiben van jelen, minden a bonyolult áttételeken keresztül bontható ki és értelmezhető. Míg kortársai még kohászok és kétkezi munkások hősiességét festették meg modernizált, expresszív táblákon és panókon, Nagy B. István már a hatvanas évtized második felében – túl az *Apa*-képeken – az egészen más szimbolikus tartalmakat egészen másként hordozó első *Zsámbék*-képeit alkotta meg, és megelőlegezve a későbbi *Arcképcsarnok*-sorozatot, döbbenetes *Fekete fej*et rögzített, és vázlatokat készített az *Alattvaló*-témához. És aztán elérkezik a klasszikus festői konvenciókhoz köthető, mégis nagyon modern, formabontónak minősíthető, kollázszerű táblakép-kompozíciókig: a többszörösen keretezett képekig, és a különböző anyagokat, elsősorban textilneműket feldolgozó, különálló képmezőkből felépített, szabálytalan alakzatúvá alakított művekig. Majd e különleges formai keretekkel és jellemzőkkel har-

monikusan összeillő, a faktúrát és a textúrát kiemelő, a festői tér végtelenségébe vezérlő, hallatlan érzékeny kolorittal interpretált alkotásokban teljesedett ki munkássága.

A futó történelmi áttekintés, a hely-idő jellemzők mellett a Nagy B. István-művek elemzéséhez egy művészettörténeti leltár megvonaására is vállalkoznunk kellene, jelezve, hogy ez az az időszak, amikor az ún. szocialista realizmus ideológiai-művészetpolitikai diktátumai gyengülnek a magyar művészetben. A hosszú elszigeteltség után beszivárognak a nyugati modern művészet áramlatai, és a hatvanas-hetvenes évek fordulóján erőteljesen hallatja hangját, elfoglalja művészeti pozícióját az avantgárd szellemiség által áthatott új művésznemzedék. A különböző stílusáramlatok, a korszak kimagasló életművei által megtestesített stilisztikai meghatározók azonban nem érintik piktúráját, a kezdeti realista-ironikus megjelenítéstől eltávolodott, a figurativitás és a nonfiguráció határvonalán egyensúlyozó, néha reális elemeket is alkalmazó, elsősorban alakokat, figurákat megjelenítő, máskor a teljes elvonatkoztatásba hajló kompozíciói hallatlan érzékeny festőiséggel kidolgozottak, finom kolorizmussal interpretáltak. A művészetét determináló alapvető tudatosság tanújele, hogy egy-egy jellegzetes formai-tematikai problémát körüljárva, és ezáltal egy-egy súlyos tartalmi kört faggatva és kibontva képsorozatokot alkot, amelyek jelentőségteljes pilléreivé válnak az életműnek. Ezen emlékkiállítás is szépen tanúsítja a képciklusok szerepét és jelentőségét, az egy-egy téma kapcsán megfogalmazott festői mondanók gazdagságát és gazdagodását, kifejezésének mind áthatóbbá válását: tekintsünk csak a *Zsámbék* középkori templomának romját megidéző kompozíciókra, az életmű talán legkiemelkedőbb műcsoportjára, az *El Greco-tanulmányok*-ra, az *Arcképcsarnok* szuggesztív, formarendjében is áttételes portréira, vagy a bibliai képidézetekre. E képek mögöttes

tartalmaiban súlyos, az emberi létezés legalapvetőbb kérdéseivel szembesítő dilemmák vannak jelen, a fel, a magasba szárnyaló színnyalábok, a komor épülethomlokzatok, a többszörösen keretezett portrék misztikus árnyalatokkal itatódnak át, transzcendens, a tapasztalati téren és időn túllépő motívumokként, látomásszerű jelenségekként rögzülnek. Ezek a festői látomások szuggesztívek és titokzatos erővel telítettek: az *El Greco-tanulmányok* lendületes, sodró kifejezése, motívumainak egekbe szárnyalása, végtelenbe-úszása magukkal ragadja, a szembeforduló portrék átható tekintete a kompozíció elé szegezi, és önvizsgálatra készíti a befogadót. Az arc csaknem mindig szembeforduló, a katedrális mindig homlokzat, a festői idézet mindig szárnyalás, tornyosulás – vagy feloldódás valamilyen megfoghatatlan tágasságú festői absztrakcióban.

„Van, aki alól a kor kicsúszik, van, akinek alája szalad” – fogalmazta meg egy 1993-as, *A korszerűség változatai* című előadásában Nagy B. István. Nos, ez a tétel e festő életművére is igaz: a kor alája szalad, igyekszik utolérni, és most kényszerül eszményeit és ideáit ütköztetni ezzel a korszerű piktúrával, most próbálja feldolgozni kérdésfelvetéseit és válaszait, most szembesül kihívásaival. A kor, a mi korunk Nagy B. István festőművész életműve alá szalad, és hosszú, kemény értelmezői és értékregisztrációs, értékminősítő feladatok várnak rá. ❖

LEXIKON:

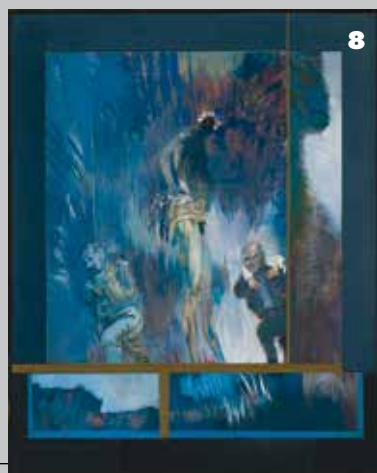
Nagy B. István 1933-ban született Szilvásváradon. Az Iparművészeti és a Képzőművészeti Főiskolán végezte tanulmányait, mesterei Ferenczy Noémi, Szőnyi István és Bernáth Aurél voltak. 2006. augusztus 22-én hunyt el Budapesten. Főbb díjai: 1972: Postás Kiállítás érme, Róma; 1983: Munkácsy-díj; 1984: Cagliari Fesztivál – Premio dell'Arte díj; 1985: II. Országos Festészeti Biennálé, Szeged – Művészeti Alap díja; 1987: V. Képzőművészeti Triennálé, Szolnok; 1988: Ceglédi Galéria emléklapja, Országos Karinty-pályázat fődíja; 1989: Ekely Ösztöndíj, Finnország; 1996: a Magyar Köztársaság művelődési és közoktatási minisztere Magyar Felsőoktatásért emléklapja; 1999: Eszterházy Károly-emlékérem, Eger; 2003: Pedagógus Szolgálati emlékérem; 2004: X. Szegedi Táblaképfestészeti Biennálé – a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének díja; 2006: Vác Város Művelődéséért díj.

Csendes áramlat

NAGY B. ISTVÁN EMLÉKKIÁLLÍTÁSA A PESTI VIGADÓBAN

- 1. Ábrahám és Izsák
- 2. El Greco-tanulmány XX. (részlet)
- 3. El Greco-tanulmány XVII.
- 4. El Greco-tanulmány XIV.
- 5. El Greco-tanulmány XX.
- 6. Napfogyatkozás
- 7. Zsámbék LXVI.
- 8. El Greco-tanulmány XXII.
- 9. El Greco-tanulmány XXIII.

*Kiállítás a kápolnásnyéki
Halász-kastélyban*
PUSZTÁK ARANYA

Cikkünk a 38. oldalon

A nagyszentmiklósi
kincs aranytárgyainak
hiteles másolatai.
Az értékes és ritka
kópiasorozatot
galvanoplasztikai
eljárással
a 20. század elején
az Iparművészeti
Múzeumban
készítették.

